

JAARGANG 28 • NUMMER 1 • LENTE 2017

ZOOGDIER

Hints voor spoorherkenning

Resultaten Jaar van de Das

Katten in natuurgebieden

Het plaatsen en ophalen van de muizenvallen bleek een lastige klus. Foto Lucien Calle

Zoogdierkamp onderzoekt muizenpopulatie in Saeftinghe

Muizen van het Verdronken Land

De Zoogdierwerkgroep Zeeland (onderdeel van de Zoogdierverseniging) organiseert jaarlijks een 'herfstkamp' waarbij de leden een gebied op zoogdieren inventariseren. De focus van het kamp ligt meestal op muizenonderzoek (met inloopvallen), waarbij gezocht wordt naar zeldzame soorten zoals noordse en ondergrondse woelmuis en veldspitsmuis. Indien er nog tijd over is, wordt ook gekeken naar andere zoogdiergroepen. In het laatste weekend van september stond het Verdronken Land van Saeftinghe op het programma, een gebied dat nog niet eerder (goed) op muizen onderzocht was.

Pepijn Calle

Echte zeldzaamheden hebben de onderzoekers niet verwacht, toch vormt het Verdronken Land van Saeftinghe voor muizenonderzoek een interessant gebied. Het grote tijverschil, bij springtij zelfs meer dan 7 meter(!) kan bereiken, zorgt ervoor dat het gehele schor meerdere keren per jaar geheel overspoelt. Je zou denken dat muizen hier niet, of hooguit langs de dammen, kunnen overleven. Door de regelmatige aanwezigheid van de torenvalk - een muizeneter *pur sang* - wisten we dat er ook dieper in het gebied muizen moeten voorkomen. Om welke soorten en aantallen het zou gaan, was echter nog onbekend.

Grootste brakwaterschor Saeftinghe is met haar 36 km² het grootste brakwaterschor van Europa. Het gebied wordt beheerd door stichting Het Zeeuwse Land-

schap en maakt onderdeel uit van het Natura2000-gebied Westerschelde en Saeftinghe. Op circa een derde van het gebied vindt seizoensbegrazing met runderen plaats, hier groeien soortenrijke zoute en brakke vegetaties. In de niet begraasde delen zijn de vegetaties eentoniger. Zeekweek domineert daar de oeverwallen. Op de lagere delen en in de randen van de geulen groeien soorten als zeeaster, zeekraal en zeewegbree. Binnen het gebied is ook een zoet-zout gradiënt aanwezig. Waarbij de bovenstroomse (oost)kant wat zoeter is. Dit verschil zorgt ervoor dat er in de oostkant grote rietvelden kunnen groeien. De vogelstand van het gebied wordt intensief onderzocht, naar andere soortgroepen wordt veel minder onderzoek verricht. Eerdere onderzoeken naar de muizenstand beperkten zich vaak tot kleine onderzoekjes op de Gas-

dam/Zeedijk (in het kader van natuurtoetsen) of het pluizen van braakballen van de in het gebied aanwezige kerkuilen. Niet eerder werd een poging gedaan om diep in het schor muizen te vangen.

Voorbereiding is halve werk...

Een muizeninventarisatie vergt de nodige voorbereiding. Idealiter worden de vallen al enkele dagen voorafgaande het daadwerkelijke vangen van de muizen in het gebied geplaatst. Dat is het zogenoemde 'prebaiten'. Met vers hooi en lekkere hapjes worden alle muizensoorten in de valletjes verleid. Omdat de vallen nog niet op scherp staan, kunnen ze zo enkele dagen wennen aan de lifetraps, dat komt ten goede aan de vangkans daarna. Doordat het getij voorafgaande aan dit kamp ongunstig viel, werd de *prebait*-periode echter bij de helft van de vallen verkort tot één

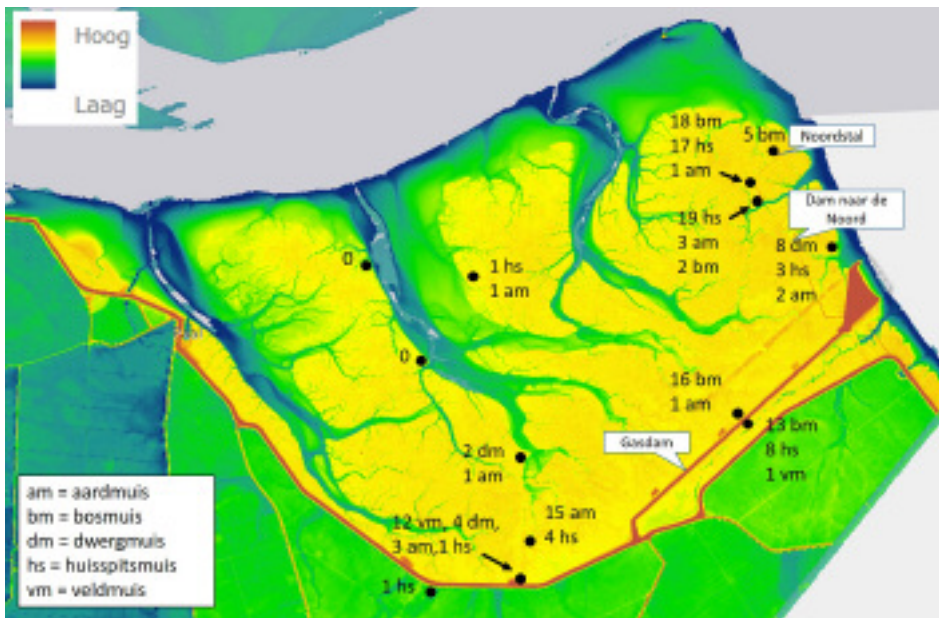
dag. De andere helft (alle locaties westelijk van de Gasdam) werd zelfs meteen op scherp gezet. Het plaatsen van de vallen was geen eenvoudige klus. Voor sommige locaties moesten de vrijwilligers zelfs een tocht van tien kilometer door ruigte, modder en geulen afleggen. Onder het genot van een stralende zon en met vele glij- en struikelpartijen werden de kratten vol metalen vallen door het gebied gesjouwd. In totaal werden er zo maar liefst 250 vallen, verspreid over dertien locaties geplaatst. Acht deelnemers waren hier twee volle dagen mee bezig, en dan moest het kamp nog beginnen. De voormalige schaapskooi in Emmadorp vormde de uitvalbasis van de deelnemers. Van hieruit werden tweemaal daags lange wandeltochten ondernomen om de vallen te controleren. Met name de avondronde was een ware uitdaging, aange-

Torenvalk met muis. Foto Harvey van Diek

eerste inzicht in de soortsaamenstelling en dichtheden. Zo weten we nu dat er in (verrassend) grote delen van Saeftinghe muizen voorkomen en dat het zelfs om vijf soorten gaat: aardmuis, huisspitsmuis, bosmuis, dwergmuis en veldmuis. Bosmuis en huisspitsmuis zijn het vaakst gevangen. De aardmuis en de huisspitsmuis waren echter op het grootste aantal locaties aanwezig. Te-

gezien de beste (hooggelegen) plekjes al bezet zijn, moeten ze noodgedwongen het gevaarlijke Saeftinghe in. In hoeverre deze dieren er vervolgens in de herfst en winter kunnen standhouden is nog onbekend. Het zou kunnen dat een soort als de huisspitsmuis hier 's winters grotendeels uitsterft, maar dat bos- en dwergmuis hier toch 's winters kunnen overleven. Deze laatste twee soorten kunnen namelijk goed klimmen. Zij kunnen wellicht een hoog springtij overleven in rietstengels, waarvan de toppen boven het water blijven. Een andere mogelijkheid is dat muizen bij hoge springtijden hun heil zoeken in de lokaal massaal aanwezige veekpakketten. Veekpakketten zijn aanspoelsels van o.a. dood riet en zwerfafval. Deze zijn vaak wel een halve meter dik en bij eerdere hoge springtijden gevormd. Dankzij het drijfvermogen zouden de muizen hier kunnen overleven.

Figuur 1 De aantallen gevangen muizen per vanglocatie geprojecteerd op een hoogtekartaat. Eén locatie, bij Schaapskooi Emmadorp, lag binnendijs. Auteur Pepijn Calle

zien smalle, diepe en totaal overgroeide geultjes, die in het donker lastig te zien zijn en dus voor de nodige valpartijen zorgden. Gelukkig maakten de zwoele avonden, met talloze roepende waterrallen en de goede muizenvangsten veel goed.

Resultaten De weergegeven aantallen op de kaart met vangsten zijn onderling niet één op één te vergelijken, aangezien de methodiek tussen de vangstlocaties onderling nogal verschilde. Zo was de prebait-periode niet overal even lang, en ook de tijdsduur van het werkelijke vangen niet. De drie noordwestelijk gelegen locaties werden al een dag eerder opgehaald wegens tijdgebrek en een ongunstig tij op de dag dat we de rest van de vallen ophaalden. Desondanks geeft het een

vens kwam duidelijk naar voren dat de aantallen nabij de (hoger gelegen locaties) Gasdam, Dam naar de Noord en de Zeedijk veel hoger zijn dan de locaties 'dieper' in het gebied. Tijdens het kamp werden ook de braakballen geplozen van de kerkuil die bij de Noordstal in Saeftinghe verblijft. De uitkomsten daarvan vertoonden veel overeenkomsten met het vallenonderzoek.

Rekolonisatie vanaf het droge?

De resultaten doen vermoeden dat er 's zomers kolonisatie vanaf de niet-overstroomde delen naar de lager gelegen delen, dieper in Saeftinghe, plaatsvindt. Muizen planten zich immers gedurende de lente en zomer massaal voort, waarna de jongen uitwaaiëren en zelf territoria proberen te bemachtigen. Aan-

Onderzoek smaakt naar meer

Het Verdrongen Land van Saeftinghe is met een oppervlak van 3600 hectare een enorm gebied. Ons onderzoek met dertien vanglocaties in een korte periode is niet meer dan een grove steekproef. Langdurig onderzoek op een groter aantal locaties is nodig om inzicht te krijgen in rekolonisatieprocessen en de overlevingskans van de verschillende muizensoorten bij hoge springtijden. Voor de vrijwilligers van de Zoogdierwerkgroep Zeeland zijn zulke studies niet haalbaar, maar wellicht zijn er studenten die hieraan hun afstudeeronderzoek willen wijden?

Dit artikel verscheen eerder in iets andere vorm in het tijdschrift van Stichting Het Zeeuwse Landschap.

Pepijn Calle is lid van de Zoogdierwerkgroep Zeeland en als ecooloog werkzaam bij Het Zeeuwse Landschap.

Meer weten?

Kijk op

www.zoogdierwinkel.nl/Zoogdierdigitaal_28-1